

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-29>**Андрій ГУРДУЗ,***orcid.org/0000-0001-8474-3773*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови і літератури

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,

докторант кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Бердянського державного педагогічного університету

(Миколаїв, Україна) gurdai@ukr.net

РОМАН СЮЗАННИ КЛАРК «ПІРАНЕЗІ» В КОНТЕКСТІ МІНОТАВРІАНИ ПЕРШИХ ДЕСЯТИЛІТЬ ХХІ СТ.

Очікування й локальна реалізація соціального катастрофізму у відриві від природи, паралельне суперечливе усвідомлення людиною себе жертвою й агресором у ХХІ ст. загострили популярний нині комплекс Мінотавра, філософсько-психологічна варіація котрого в літературі з кінця ХХ ст. переходить у системну. Оригінальну версію сучасної мінотавріани містить майже не досліджений роман Сюзанни Кларк «Піранезі». У пропонованій статті вперше виявлено і визначено художню специфіку комплексу Мінотавра в цьому романі.

Розгляд «Піранезі» у контексті філософсько-психологічного кластера мінотавріани свідчить про звертання письменниці до принципів і засобів трансформації комплексу людинобика, співвідносних із тими, які використовують її колеги-інтерпретатори для змалювання внутрішньої конфліктності сучасної особистості. Аналіз роману у фентезійному контексті показує органічність твору сучасній метажанровій парадигмі. Віртуальний «Мінотавр» Піранезі – метафорично перероджений в ірраціональному просторі англієць Метью Роуз Соренсен, який у новому для себе світі проникається любов'ю до набутого «Вічного Дому». Належність і тяжіння його до таємничості лабіринту підкреслені наданим герою найменням «Піранезі». Герой повторює сюжетну матрицю борхесівського Астеріона. Концептуально Дім, де опинився англієць, і дім Мінотавра аргентинського класика синонімічні (будинки-світи). Реалізовано принцип розщепленої метафори Мінотавра: це господар та в'язень Дому-лабіринту (Піранезі), а також підступний убивця (Валентайн Кеттерлі-«Інший»). Герой С. Кларк – циклічний Мінотавр, покликаний зайняти своє рольове місце в лабіринті, змінивши статус жертви для Мінотавра на статус доглядача лабіринту. Сержант Сара Рафаель – своєрідна Аріадна, здатна проникати в Дім-лабіринт. Валентайн Кеттерлі-«Інший» у свій час виконує класичну роль монстра, але перед загибеллю – функцію умовного Тесея.

Комплекс Мінотавра формується в романі шляхом переосмислення внутрішнього конфлікту сучасної особистості; належність героя до природного і цивілізаційного, ідеального і реального оригінально аранжовані з витриманою відповідною образною атрибутикою. Перспективність і важливість подальшого вивчення еволюції творчості С. Кларк, місця її в англійській і світовій романістиці й ролі в розвитку фентезі є очевидними.

Ключові слова: Мінотавр, трансформація, фентезі, парадигма, інтертекстуальність, типологія.

Andriy GURDUZ,*orcid.org/0000-0001-8474-3773*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Literature

V. O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv,

Doctoral Candidate at the Department of Ukrainian and Foreign Literature and Comparative Studies

Berdiansk State Pedagogical University

(Mykolaiv, Ukraine) gurdai@ukr.net

SUSANNA CLARKE'S NOVEL "PIRANESI" IN THE CONTEXT OF INTERPRETATIONS OF MINOTAUR OF THE FIRST DECADES OF THE XXI CENTURY

Expectation and local realization of social catastrophism in isolation from nature, parallel contradictory awareness of a person as a victim and aggressor in the 21st century sharpened the now popular Minotaur complex, Philosophical-psychological variation of this complex in literature from the end of the XX century goes into the system. The original version of the modern interpretations of Minotaur image is contained in the almost unresearched novel by Susanna Clarke, "Piranesi". In the proposed article, the artistic specific of the Minotaur complex in this novel is identified and defined for the first time.

Examining "Piranesi" in the context of the philosophical-psychological cluster of the interpretation gallery of Minotaur image shows that the writer is using the principles and means of transformation of the complex of the human-bull, which are similar in using by those her colleagues-interpreters to portray the inner conflict of the modern personality. The analysis of the novel in the fantasy context shows the organic nature of this artistic work in the modern metagenre paradigm. Virtual "Minotaur" Piranesi is the Englishman Matthew Rose Sorensen, metaphorically reborn in an irrational space, who in his new world is imbued with love for the acquired "Eternal House". His belonging and attraction to the mystery of the labyrinth are emphasized by the name given to the hero, "Piranesi". The hero repeats the plot matrix of Borges's Asterion. Conceptually, the House where the Englishman ended up and the house of the Minotaur of the Argentine classic are synonymous (houses-worlds). The principle of the split metaphor of the Minotaur is realized in the novel: it is the master and prisoner of the Labyrinth-House (Piranesi), as well as an insidious killer (Valentine Ketterley – "the Other"). The S. Clarke's hero is a (cyclical) Minotaur, called upon to take his role in the Labyrinth, changing his status as a victim to the Minotaur to that of a Labyrinth caretaker. Sergeant Sarah Raphael is a kind of Ariadne, capable of penetrating the House-Labyrinth. Valentine Ketterley – "the Other" in his time fulfills the classic role of a monster, but before his death – the function of a conditional Theseus too.

The Minotaur complex is formed in this novel by rethinking the internal conflict of the modern personality; the hero's belonging to the natural and civilized, the ideal and the real are arranged in an original way with well-maintained corresponding figurative attributes. The perspective and importance of further study of the evolution of the prose by S. Clarke's, her place in English and the world literature, and her role in the development of fantasy are obvious.

Key words: Minotaur, transformation, fantasy, paradigm, intertextuality, typology.

Постановка проблеми. Пріоритет у сучасній філології системних досліджень очевидний із ряду причин, серед яких – уможливлення простеження динаміки студійованих явищ і характеристик, закономірностей і тенденцій на різних рівнях. Стабільно гостро актуальні процеси міфотворчості, зокрема фентезійної, вивчення яких сприяє вирішенню проблемних питань класифікації метажанру й сучасного міфотворення взагалі. Еволюційні процеси відображають у цій площині поступове осягнення сучасником несвідомого як необхідного Іншого, віртуальності як модельованого в абінарних координатах світу тощо. Стосовно останнього прикметно, що раніше трактування відповідних категорій як фантастичних змінилось науковим поясненням, зокрема у квантовій фізиці. Художник слова тут випереджає науковий прогрес так само, як свого часу у випадку з психоаналізом, а отже, дослідження оновлюваного міфотворчого корпусу є принциповим.

Очікування й локальна реалізація соціального катастрофізму у відриві від природи, паралельне суперечливе усвідомлення людиною себе жертвою й агресором у XXI ст. загострили й без того популярний нині комплекс Мінотавра, філософсько-психологічна варіація котрого в літературі з кінця XX ст. переходить у системну. Серед атрибутівних рис цього комплексу в сучасних творах звертає увагу на себе певна замаскованість, відсутня раніше (у «Гені» («Gene») С. Павлоу, «Голодних іграх» («The Hunger Games») С. Коллінз тощо), що додає текстам так необхідний нині інтелектуалізм. Збільшувана ж частка подібних творів у фентезі сприяє поступовому виведенню метажанру за межі масової літератури. Оригінальну версію сучасної мінотаврїани містить роман англійки Сюзанни Кларк «Піранезі» («Piranesi»,

2020), прихильно сприйнятий критикою («Жіноча премія в художній літературі – 2021» // «The Women's Prize for Fiction – 2021»), але літературознавчо майже не досліджений.

Аналіз досліджень. Проблема комплексу Мінотавра означена в художній літературі початку XXI ст. (найперше – С. Шеррилом у його діалогії про Мінотавра), однак вивчена частково. Якщо трансформація образу античного людинобика в культурі (переважно літературі й живопису) XX ст. розглядалася на матеріалі окремих творів без установлення амплітуди інтерпретації (І. Нікітіною, Н. Кузнецовою й ін.), а до проблеми комплексу Мінотавра наблизився Т. Зіолковський (Ziolkowski, 2008), то у прозі XXI ст. власне комплекс Мінотавра в динаміці філософсько-психологічної варіації інтерпретаційного кластера розкритий на прикладах ряду творів («Мінотавр вийшов покурити» («The Minotaur Takes a Cigarette Break») С. Шеррила, «Ген» С. Павлоу, «Муза плакала» Д. Корній, «Бик із машини» Г. Л. Олді та ін.) автором пропонуваної статті (наприклад, див.: Gurduz, 2021).

Художні параметри «Піранезі» С. Кларк також системно не висвітлені, хоча аспектно означені переважно на рівні рецензій і деяких оціночних статусів низки популярних британо-американських видань («The New York Times», «Time Magazine», «Guardian» та ін.). Наприклад, найбільш очевидні положення стосовно інтертекстуальності роману частіше констатовані (Л. Шапіро (Shapiro, 2020), А. Мукерджі (Mukherjee, 2021) чи Т. Паркером (Parker, 2022)) без належного аналізу чи тим більш продуктивного й необхідного розгляду цього твору як складника метапрози С. Кларк. У такому зв'язку загальні зауваження Т. Паркера про зміну тональності «Піранезі» стосовно «Джонатана Стренджа і містера Норрелла»

(«Jonathan Strange & Mr. Norrell», 2004) виділяють його рецензію з-поміж інших, однак потребують послідовного висвітлення, як і висновок про літературне резонування «Піранезі», читання якого «...змусить задуматись про багато інших творів і авторів, особливо К. С. Льюїса» (Parker, 2022).

Мета статті – вперше виявити і визначити художню специфіку комплексу Мінотавра в романі С. Кларк «Піранезі». Ключовими при цьому є висвітлення а) реалізації в творі атрибутивності комплексу в інтертекстуальній площині, зокрема ефекту розщепленості образу Мінотавра; б) логіки сполучення людського і тваринного начал і/чи їхніх оказіонально синонімічних альтернатив у романі і в) з'ясування характеру фентезійного аранжування комплексу Мінотавра в тексті англійки.

Виклад основного матеріалу. Зосередження на переосмисленні образу й комплексу Мінотавра у фентезійному аранжуванні для С. Кларк природно, коли врахувати, що ідейно в її блискучому «Джонатані Стренджі і містері Норреллі» не тільки культивовано античний складник, але й двічі безпосередньо названо людинобика (Clarke, 2017: 277, 279). Внутрішню конфліктність діалогу античного і християнського, простежувану в «Піранезі», також дидактично проведено крізь текст дебютного роману, на генетичний зв'язок із яким указує й теза героя про намір Валентайна Кеттерлі-«Іншого» шляхом магічного ритуалу «... звільнити Велике й Таємне Знання...» (Clarke, 2020: 33). У глобальному для концепцій обох творів мотиві віднайдення пам'яті складник «повернення магії» як сакрального досвіду показовий, хоча лейтмотивно акцентоване й реалізоване Норреллом і Стренджем відродження англійської магії (Clarke, 2017: 125, 683, 687) не вирішує конфлікт пам'яті у творі й так само залишає парадокс невирішеним пригадування реальності Піранезі. Своєрідною передумовою видання роману «під знаком» творчості італійського архітектора й художника-гравера XVIII ст. Дж. Б. Піранезі бачиться обігрування його імені в тому ж дебютному романі (Clarke, 2017: 698) з також визначальним для його концепції італійським інтертекстуальним кластером, хоча в силу поверховості наявних відгуків на твір 2020 р. і браку в них текстоцентричного принципу факт послідовного звертання до спадщини італійця в «Джонатані Стренджі і містері Норреллі» до «Піранезі» досі залишався непоміченим.

Віртуальний «Мінотавр» Піранезі в романі – метафорично перероджений в ірраціональному просторі англієць Метью Роуз

Соренсен, який у зв'язку з тимчасовою втратою пам'яті в новому для себе світі цілком проникається вірою й любов'ю до набутого «Вічного Дому» (Clarke, 2020: 158), стаючи «улюбленим дитям» (Clarke, 2020: 79, 113, 146) останнього. Належність і тяжіння його до таємничості лабіринту підкреслені наданим герою Валентайном Кеттерлі-«Іншим» найменням «Піранезі» – прізвища видатного історичного діяча культури Дж. Б. Піранезі, чия зацікавленість несвідомим і химерним органічна стилістиці роману. Близчі чи далші від сюжетно отриманого метафоричного гібриду Соренсена-Піранезі («Ти не вважаєш себе Метью Роузом Соренсенем? [...] Але в тебе його обличчя, – сказала вона. [...] І його руки. [...] І його ноги, і його тіло. – Усе це правда. Проте у мене не має його свідомості...» (Clarke, 2020: 145–146)) фіксуємо комбінації у світовій літературі майже людської свідомості і тіла Мінотавра – у героя діалогії С. Шеррила «Мінотавр вийшов покурити» й «Мінотавр не поспішає», різних свідомостей із візією фізичної трансформації – у випадку з Нортон-Кикладом із «Гена» С. Павлоу та деяких інших творах мінотавріани XXI ст. Крім того, сюжетно синонімічні ситуації героїв, хоча й модельовані з відмінною ідейною спрямованістю, зокрема в «Шоломі жаху: Міфі про Тесея і Мінотавра» В. Пелевіна. Однак, коли пелевінські персонажі шукають вихід у справжній світ із віртуального лабіринту, де опинились, то Піранезі вважає Дім реальним і в результаті не бажає залишати його («Я вдома» (Clarke, 2020: 145)), допускаючи, що залишиться в ньому назавжди (Clarke, 2020: 164).

Набуваючи рис Робінзона (у дослідженні безкрайнього Дому герой «...пройшов сотні, можливо, тисячі кілометрів» (Clarke, 2020: 161)), Піранезі повторює сюжетну матрицю борхесівського Астеріона («Дім Астеріона», 1947). Концептуально Дім, де опинився англієць, і дім Мінотавра аргентинського класика синонімічні (будинки-світи), як подібні й самоусвідомлення героїв у цих лабіринтах; про очевидний вплив Х. Л. Борхеса на неї говорить і сама письменниця (Clarke, 2021). Її роман позиціонований як детектив, де пошук сержантом поліції Сарою Рафаель зниклого Соренсена – пошук Мінотавра в лабіринті подій і буквально – в лабіринті ірраціонального простору як утілення несвідомості героя. Решта зниклих містян, за скелетами котрих згодом доглядає Піранезі (у результаті в Домі перебувають чотирнадцять скелетів – за кількістю дверей у лабіринті Астеріона (Borges, 1964: 138)), осмислюються жертвами Мінотавра, але вже монстра-«Іншого», хто відправляє Соренсена-

Піранезі в таємничий Дім. У такий спосіб, реалізовано принцип розщепленої в романі метафори Мінотавра: це господар та в'язень Дому-лабіринту (Піранезі), а також підступний егоїстичний убивця (Валентайн Кеттерлі-«Інший»). Пов'язана з амнезією героя наївність називання ним єдиного тимчасового співмешканця Дому «Іншим» також відсилає до відповідного примітивного номінування свого уявного двійника Астеріоном Х. Л. Борхеса (Borges, 1964: 139). Саме на образ людинобика і його розщепленість указують неодноразово названі (Clarke, 2020: 46, 57) вісім статуй мінотаврів у ключовому залі – «Першому Вестибюлі» Дому.

Ідучи за логікою Х. Л. Борхеса, англійська романістка водночас обіграє опозицію дійсності – ірреальності інверсовано для героя. Метью Роуз Соренсен у С. Кларк – (циклічний) Мінотавр, покликаний зайняти своє рольове місце в лабіринті, змінивши статус жертви для Мінотавра на статус власне господаря лабіринту; формально він стає дев'ятим Мінотавром (вісім статуй монстрів розміщено в залі Дому), але не чудовиськом, а уважним доглядачем лабіринту. Число дев'ять нагадує кількість жертв Астеріону в аргентинському оповіданні, що дозволяє кваліфікувати первісний статус Піранезі як жертвенний. Сержант Сара Рафаель – своєрідна Ариадна, здатна проникати в Дім-лабіринт, будучи мешканкою зовнішнього світу (Англії). Валентайн Кеттерлі-«Інший» у свій час виконує класичну роль монстра, але перед загибеллю – функцію умовного Тесея, на що вказує навіть його поведінка в останні години життя у проєкції на борхесівського Тесея. Приклади циклічних схем у сучасних інтерпретаціях легендарно-міфологічних образів також увійшли до практики фентезійників, пригадаймо, зокрема, «Алхімію єдиного рога» А. Р. Хіменеса, «Бурштинового єдиного рога» Т. Гуськової. Тенденція множинного Мінотавра утверджується в літературі з останньої третини ХХ ст. і фактично започаткована в текстах «Дому Астеріона» Х. Л. Борхеса (де Астеріон уявляє свого двійника) чи «Мінотавра» Ф. Дюрренматта (де людинобик сприймає як інших мінотаврів свої відображення у скляних стінах лабіринту). Психологічний конфлікт Соренсена-Піранезі, особистість якого роздвоюється відповідно до належності реальному й ірреальному світам та сполученню його імен як маркерів цих світів, відповідає парадоксальному злиттю в тілі людинобика двох протилежних начал. Останнє дозволяє кваліфікувати цю постать у заданих умовах і як віртуального Мінотавра, оскільки простір сучасної Англії – світ цивілізації, а простір Дому з його наївністю й чистотою

(де у ставленні Піранезі до людських скелетів угадується дещо дюрренматтівське) – світ природи.

Дилема героя – повертатись у віднайдену (пригадану) реальність, котра для нього вже чужа, чи залишитися в ефемерному, але більш ніж справжньому в уявленні Піранезі Домі, – вже також загальне місце в сучасному фентезі, й подібний вибір постає перед Джейкобом Портманом у «Домі дивних дітей» Р. Рітза, Офелією в «Лабіринті Фавна» І. дель Торо і К. Функе, Анною Стожар у «Палімпсесті» Я. Каторож, вихованцями інтернату в «Домі, в якому...» М. Петросян, а значно раніше – перед героями «Хронік Нарнії» К. С. Льюїса, згаданих в епіграфі до роману С. Кларк («Небіж чародія» (Clarke, 2020: 5)). Більш того, саме в'язнями світу фейрі стають головні герої у фіналі «Джонатана Стренджа і містера Норрелла».

Символічне в обігруванні міфу про Лабіринт у «Піранезі» С. Кларк також звучання «Реквієму» Г. Берліоза, мелодія котрого – і прощання з реальним світом для Метью Роуза Соренсена. Музичне аранжування ірраціональних описів явищ і подій також варто вважати традиційним для фентезійної прози. У дебютному романі С. Кларк із музикою асоційована магія фейрі, спів лева Аслана (Lewis, 1994: 123) і «небесні голоси» зірок (Lewis, 1994: 117) лунають під час творення Нарнії в «Небожі чародія» К. С. Льюїса; сполучене з музичним мотивом спілкування з вампірами Белли Свон у «Сутінках» («Twilight») С. Маєр; народжує магію спів імбрин у «Спустошенні Диявольського Акра» («The Desolations of Devil's Acre») Р. Рітза тощо.

Розщеплення свідомості героя на етапі його пригадування свого справжнього минулого й бажання залишитися частиною Дому, відображене вже в усвідомленні одночасно двох його імен, Соренсена-Піранезі, – це варіант реалізації перебування персонажа фентезі перших десятиліть XXI ст. у межовій ситуації між протилежними полюсами, що саме така парадигма утверджується нині в метажанрі. Тут принципово, що на стику двох свідомостей, Метью Роуза Соренсена і Піранезі, формується третя, відсторонена, прикладом чому, зокрема, фраза героя після пригадування ним своєї біографії в британській реальності: «...я відрізняюсь від них обох – від Метью Роуза Соренсена і Піранезі...» (Clarke, 2020: 163). Звертає також увагу уникання віртуальним простором Дому бінарності, наприклад: Кеттерлі-«Інший» урешті осмислюється героєм одночасно як його «єдиний друг. Єдиний ворог» (Clarke, 2020: 148).

Дім-світ С. Кларк, із-поміж іншого, по-новому підносить проблему самотності, константну для мінотавріани: Дім є певною моделлю планети після людей (або певне задзеркалля цивілізації з відповідним полемічним обігруванням платонівських ідей про сутність речей), котра, що важливо, непереборно приваблює героя і не може бути залишена. Подібно до роботи історичного Дж. Б. Піранезі, герой роману фактично стає дослідником минулого в дослідженні його пам'яток у Домі, паралельно вивчаючи структуру свого нового світу. Прикладів подібних опосередкованих звертань до діячів минулого у світовому фентезі небагато, і в контексті трансформації легендарно-міфологічних образів маємо назвати «Зимового єдинорога» (1989) О. Грушко, написаного за мотивами однойменної картини («Winter Unicorn», 1976) іспанця Гервасіо Галлардо. Розробляючи тему необмежено довгого життя як покарання, авторка оповідання, подібно до С. Кларк, обігрує в тексті ім'я художника: герой *Гервасій* чує й переймає у міфічного звіра рик «Гал-лар-р-до!», в якому вгадує чись ім'я. Художні масштаби цих оповідання й роману не співмірні, однак принцип звертання до персоналії митця в них спільний.

Певно зближує згадуваний «Дім Астеріона» і «Піранезі» також те, що в тексті Х. Л. Борхеса виявляємо передчуття соціального катастрофізму, тимчасом як у С. Кларк – переживання постакастрофізму. Крім того, жанрово і хронологічно постапокаліптика Дому в «Піранезі» співвідносна з різновидом есхатології «Дому, в якому...» М. Петросян. Коли несвідоме людини у С. Кларк закривається від хаосу сучасності в ефемерному просторі, який уважає справжнім, то в герметизмі інтернату М. Петросян із його дітьми-інвалідами та їхніми зверненнями до західної культури поглядами впізнаємо малопривабливу дійсність колишнього СРСР, а процес руйнування Дому тут – розпад радянської системи, осмислений її мешканцями як катастрофа. Прикметне в цьому

аспекті і співвідносно з характеристиками петросянівського інтернату зізнання Піранезі, що його «...Дім любить і благословляє все, що створив» (Clarke, 2020: 17), «...Дім забезпечує й захищає своїх Дітей» (Clarke, 2020: 89).

Висновки. Розгляд «Піранезі» С. Кларк у контексті філософсько-психологічного кластера мінотавріани свідчить про звертання письменниці до принципів і засобів трансформації комплексу людинобика, співвідносних із тими, які використовують її колеги-інтерпретатори для змалювання внутрішньої конфліктності сучасної особистості. Аналіз роману в ширшому, фентезійному, контексті показує органічність твору сучасній мета-жанровій парадигмі й репрезентативність для неї, порушуючи стереотип про художній пріоритет кафкіанської міфотворчості над джойсівською, що до останньої «Піранезі» безсумнівно належить. Центральний у міфопоетиці «Піранезі» комплекс Мінотавра формується шляхом різнорівневого переосмислення внутрішнього конфлікту сучасної особистості в передчутті глобального соціального катастрофізму; належність героя до природного і цивілізаційного, утопічно-ідеального і реального оригінально аранжовані авторкою у форматі мінотавріани з витриманою відповідною образною атрибутикою та згідно з тенденціями оновленої парадигми фентезі у ХХІ ст. Винесений на перший план інтертекстуальний акцент доповнює параболіку роману і генетично є своєрідним розгортанням намічених у дебютному творі С. Кларк імперативів, а отже, «Піранезі» виступає складником метапрози письменниці. Актуалізує роман, крім іншого, не досліджене поки питання динаміки функціонування в літературі кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. борхесівської художньої спадщини як джерела новітнього, зокрема фентезійного, мистецтва. Перспективність і важливість подальшого вивчення еволюції творчості С. Кларк, місця її в англійській і світовій романістиці й ролі в розвитку фентезі є очевидними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Borges J. L. The House of Asterion; transl. by J. E. Irby. *Borges J. L. Labyrinths: Selected Stories & Other Writings* / ed. by D. A. Yates, J. E. Irby. New York: New Directions Book, 1964. P. 138–140.
2. Clarke S. Jonathan Strange & Mr Norrell. London; Oxford; New York; New Delhi; Sydney: Bloomsbury, 2017. 1006 p.
3. Clarke S. Piranesi: A conversation with Madeline Miller. *Waterstones: online events*. 2021. Sept., 6. 56:30 min. [Video]. *YouTube*. URL: [youtube.com/watch?v=cQHhFyQbLoE](https://www.youtube.com/watch?v=cQHhFyQbLoE) (дата звернення 20.12.2022).
4. Clarke S. Piranesi. New York: Bloomsbury, 2020. 170 p. *YesPDF*. URL: [yes-pdf.com/book/3042/read](https://www.yespdf.com/book/3042/read) (дата звернення 17.12.2022).
5. Gurdaz A. Transformation of the myth of the Minotaur in “Gene” by Stel Pavlou. *Revista Amazonia Investiga* / ed. en jefe D. F. Arbeláez Campillo. Florence: Univ. de la Amazonia, 2021. Oct. Vol. 10. Num. 46. P. 290–302. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.29>.
6. Lewis C. S. The Magician's Nephew. New York: Harper Trophy, 1994. 222 p.
7. Mukherjee A. A Labyrinth for Our Time. *Public Books*. 2021/ Feb., 25. URL: publicbooks.org/a-labyrinth-for-our-time/ (дата звернення 17.12.2022).

8. Parker T. Living in the Labyrinth: Susanna Clarke's *Piranesi*. *Black Gate: Adventures in Fantasy Literature*. 2022. January, 22. URL: blackgate.com/2022/01/08/living-in-the-labyrinth-susanna-clarkes-piranesi/ (дата звернення 17.12.2022).
9. Shapiro L. *Piranesi* Will Wreck You: The novel establishes Susanna Clarke as one of our greatest living writers. *New York Magazine*. 2020/ August, 31. URL: vulture.com/article/susanna-clarke-piranesi.html#_ga=2.2285360.1615287379.1670851703-144795037.1670851702 (дата звернення 12.12.2022).
10. Ziolkowski T. *Minos and the Moderns: Cretan Myth in Twentieth-Century Literature and Art*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 173 p.

REFERENCES

1. Borges J. L. The House of Asterion; transl. by J. E. Irby. *Borges J. L. Labyrinths: Selected Stories & Other Writings* / ed. by D. A. Yates, J. E. Irby. New York: New Directions Book, 1964. P. 138–140.
2. Clarke S. Jonathan Strange & Mr Norrell. London; Oxford; New York; New Delhi; Sydney: Bloomsbury, 2017. 1006 p.
3. Clarke S. Piranesi: A conversation with Madeline Miller. *Waterstones: online events*. 2021. Sept., 6. 56:30 min. [Video]. *YouTube*. URL: [youtube.com/watch?v=cQHhFyQbLoE](https://www.youtube.com/watch?v=cQHhFyQbLoE) (дата звернення 20.12.2022).
4. Clarke S. *Piranesi*. New York: Bloomsbury, 2020. 170 p. *YesPDF*. URL: yes-pdf.com/book/3042/read (дата звернення 17.12.2022).
5. Gurduz A. Transformation of the myth of the Minotaur in “Gene” by Stel Pavlou. *Revista Amazonia Investiga* / ed. en jefe D. F. Arbeláez Campillo. Florence: Univ. de la Amazonia, 2021. Oct. Vol. 10. Num. 46. P. 290–302. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.29>.
6. Lewis C. S. *The Magician's Nephew*. New York: Harper Trophy, 1994. 222 p.
7. Mukherjee A. A Labyrinth for Our Time. *Public Books*. 2021. Feb., 25. URL: publicbooks.org/a-labyrinth-for-our-time/ (дата звернення 17.12.2022).
8. Parker T. Living in the Labyrinth: Susanna Clarke's *Piranesi*. *Black Gate: Adventures in Fantasy Literature*. 2022. January, 22. URL: blackgate.com/2022/01/08/living-in-the-labyrinth-susanna-clarkes-piranesi/ (дата звернення 17.12.2022).
9. Shapiro L. *Piranesi* Will Wreck You: The novel establishes Susanna Clarke as one of our greatest living writers. *New York Magazine*. 2020. August, 31. URL: vulture.com/article/susanna-clarke-piranesi.html#_ga=2.2285360.1615287379.1670851703-144795037.1670851702 (дата звернення 12.12.2022).
10. Ziolkowski T. *Minos and the Moderns: Cretan Myth in Twentieth-Century Literature and Art*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 173 p.